

dení dle obchodnických zásad, Státní obilní ústav dle nařízení č. 5. z r. 1919 převzal agendu ústředny pro krmivo, týž byl ministerstvu pro zásobování lidu úplně podřízen, podléhal i jeho pokynům a taktéž měl právo používatí státního znaku ve své pečeti. Poslednější oprávnění ostatně nebývalo ani za Rakouska znakem výhradně úředním, nýbrž udělováno přečasto jako pouhá výsada i soukromým podnikům. Hlavní závadou zmíněných rozhodnutí nejvyššího soudu vídeňského bylať arcit závažná ta okolnost, že vzala za základ svého seznání starý, neplatný už »statut« Válečného obilního ústavu, vydaný na základě císařského nařízení ze dne 27. února 1915, č. 47., přehlédnuvše, že zatím Válečný obilní ústav obdržel, jak bylo shora ukázáno, již nový statut, úředně uveřejněný dne 23. června 1915, v němž na místě pouhého »státního dozoru«, vysloveného v původním statutu, bylo stanoveno, že Válečný obilní ústav podřízen jest ministerstvu vnitra a že císařským nařízením ze dne 21. června 1915, č. 167. ř. z. ministerstvu vnitra bylo uloženo, aby statut Válečného obilního ústavu novým jeho úkolům byl přizpůsoben. Dle nového tohoto statutu, uveřejněného dne 23. června 1915, nesnadno bylo již tehdy hájiti stanovisko soukromohospodářské povahy Válečného obilního ústavu, nemožno však jest setrvati na tomto stanovisku i nyní vůči Státnímu obilnímu ústavu, kdy stal se týž zřejmou organickou částí úřadů, zabývajících se obstaráváním výživy obyvatelstva a kdy výslovně (jak shora ukázáno) ustanoven byl za úřad nadřízený a dohlížející nad okresními obilními úřady.

Pevně již zakotvený názor, že bývalý Válečný obilní ústav není úřadem, přenesen byl i na nynější Státní obilní ústav a jen tím se dá vysvětliti, že týž dosud neprávem za úřad nebyl pokládán a že jeho orgánům ochrana § 68. tr. z. byla odpírána.

Česká filosofie právní.

František Weyr.

Proslulý rakouský právník Unger pravil či napsal kdysi: *Der deutsche Gelehrte ist der Mann, der immer »anderer Ansicht ist.* Rozumí se, že ve vědeckých věcech a proti ostatním německým učencům. Zdá se však, že tato věta neplatí jen o německých učencích, nýbrž že platnost její je mezinárodní a vztahuje se tudíž jmenovitě také na českou vědu a české učence. Vzpoměl jsem si na ni, když četl jsem obšírnou a důkladnou kritiku mého spisu »Základy filosofie právní« (Brno, 1920), již do »Sborníku věd právních a státních (roč. XX., seš. 1—2, str. 114—134) napsal prof. Dr. Kallab, můj kolega z brněnské právnické fakulty. Platí-li zmíněná věta povšechně o vzájemném poměru dvou učenců vůbec, stupňuje se její pravdivost až ke hranicím matematické ji-

stoty, jsou-li oba učenci zároveň profesory téhož oboru, tedy užšími kolegy. A nechci ani mluvit o krajním případě, kdy oba tito mužové jsou v národě jedinými, kteří soustavně pěstují určitý obor vědný. Tu věta naše nabývá přímo rázu axiomatu; rozhodně bude každý »jiného názoru«.

Kallabova kritika je rozhodně a v každém směru odmítavá. Kritického čtenáře nesplete při tom Kallabův známý konciliantní ton, v němž jest psána, a příležitostná (byť i velice opatrná) pochvala, kterou tu a tam o kritizované knize pronáší. Tím méně arcí splete autora kritizované knihy, který jest si přes opačné mínění kritikovo (str. 134.) dobře vědom, že by jeho spis byl úplně bezcenný, ba přímo škodlivý, takže by pro českou vědu bylo lépe, kdyby vůbec napsán nebyl, kdyby uznati musel všechny výtky, které jsou mu činěny. Než i on jest profesor — a tudíž »jiného názoru« než jeho kolega.

Kritiky tak důkladně odmítavé, jako jest Kallabova, bývají pro kritizované autory věci velmi nepřijemnou. Zvláštní shoda okolností však v tomto případě způsobila, že kritika Kallabova nejen není mi nikterak nepřijemnou, nýbrž že vyvolala u mne dojem spokojenosti, který jsem po celou dobu mé literární činnosti jen velmi zřídka pocítoval. V pravidelných případech dalo by se z tohoto účinku snad souditi, že svého kritika podceňuji, nebo vůbec neuznávám jeho schopnosti posuzovati můj spis. Nikoliv. Kdyby tomu tak bylo, nevyvolala by odmítavá kritika u mne ani spokojenost, ani nespokojenost a zůstal bych lhotejným, jak se mi nyní, kdy překročil jsem již dávno dobu počátků své literární působnosti a opustila mne nedůtklivost mladých autorů, pachtících se po okamžitém uznání, vždy častěji stává. Právě proto tedy, že si Kallaba a jeho duševních schopností vysoce vážím, jsem s jeho kritikou tak neobyčejně spokojen.

Mnohému čtenáři bude se to snad zdáti paradoxním. Necht uváží, (je-li toho schopen, t. j. zná-li aspoň povšechně osud, který stihl — a nutně stihnouti musel — mé dosavadní literární dílo), že v Kallabovi vyvstal mně — po patnáctileté vědecké působnosti — v české právnické literatuře poprvé sok, který mně rozumí, s nímž tedy možno polemizovat! Nastává souboj, v němž poprvé (a měl jsem již věru soubojů dost, jenže byly to jaksi souboje v uvozovkách) stojí proti mně protivník s kordem přibližně stejně dlouhým a ostrým, jaký mám sám, tedy muž, který mne hodlá potíratí touže zbraní, kterou jsem zvyklý (a schopen) sám se bránit, pokud se týče útočit, kdežto dosavadní mé literární půtky nevyhovovaly ani nejprimitivnějším pravidlům soubojového kodexu. Kordem nelze bojovati proti soupeři, který střílí z pistolí, ohání se klackem nebo hází kamením. Takový nerovný a nestejnorodý boj nemá též — kromě obligátního obveselení publika, jehož větší část nerozumí ani jedné, ani druhé zbraní — žádného výsledku a proto bojovníci, když minula první doba temperamentního mládí a kvasu, zpravidla se rozcházejí, neusmířeni sice, ale vzájemně si lhotejní.

Uvážím-li tedy hlubokou pravdu, která tkví ve výroku Unge-
rově, nemohu jinak než býti svrchovaně spokojeným s kritikou Kal-
labovou. Na ni hodlám zde odpověděti a použití této příležitosti,
abych se vyjádřil i o jiných věcech, s polemikou jen nepřímou souvi-
sejících, prose čtenáře, aby mně laskavě prominul, budou-li se mu
snad někdy zdáti příliš o s o b n ě m ě. Za svou theorii nestojím jen
svým rozumem, nýbrž i srdcem a celou svou povahou. Tak ji také
obhajují. Nepíší tuto polemiku pro dnešek nebo zítřek, nýbrž — budiž
mi prominuta přílišná theatrálnost obratu — sub specie aeternitatis.

Čtenáře pak poctivě upozorňuji, že s prospěchem bude čísti
mou odpověď jen tehdy, přečte-li si dříve kritiku Kallabovu a zná-li
aspoň povšechně základy mé theorie.

* * *

Téměř celá polemika Kallabova proti mému spisu zalo-
žena jest na R i c k e r t o v ě rozdílu mezi konstitutivními kategori-
emi zjevu a methodologickými formami vědy, oněmi zjevy se zabý-
vající. Že jsem tohoto rozdílu nedbal, je patrně hlavním důvodem
četných rozporů a nejasností, jež kritik mému spisu vytýká a tato
okolnost vynesla mně patrně v první řadě výtku ukvapenosti (str.
115) a přiměla kritika k tomu, že nazval můj spis »prvním pokusem«.

Jsem si plně vědom obtíží, které skýtají polemiky o pojmech
jako jest filosofie (a contr. věda), obsah (a contr. forma), materie
(hmota), forma myšlení, skutečnost (existence) a pod. Jsou nutně
příliš široké, takže jimi dá se myslet mnoho, což je důvodem, že
vlastní jich obsah je chudý. Některé z nich jsou nad t o r e l a t i v n ě m ě,
což platí zejména o pojmech »formy« a »obsahu«, poněvadž patrně
to, co jeví se formou proti určitému obsahu, může se jevit obsahem
vůči pojmu ještě formálnějšímu. Obtíže, o kterých zde mluvím, uzná
zajisté i Kallab.

Můj kritik vytýká, že nerozlišuji dosti přesně mezi pojmem
»noetiky«, »exaktních« a »empirických« věd a že činím proto nedů-
sledné přemety (str. 127). Práví, že noetika nezabývá se o b s a h e m,
nýbrž jen f o r m a m ě našeho poznání. Tyto formy jsou tu
tedy p ř e d m ě t e m, o němž něco vypovídáme. V tomto směru
dlužno přesně lišiti noetiku od ostatních věd. Ostatní vědy totiž ne-
vypovídají o formách poznání, nýbrž používají těchto forem k tomu,
aby jimi určitého o b s a h u myšlenkově se zmocnily. Tu pak mu-
síme dále lišiti vědy e x a k t n ě m ě od věd h i s t o r i c k ý c h či e m -
p i r i c k ý c h. Vědy exaktní totiž v oněch apriorních formách my-
šlení, s nimiž nás obeznamuje noetika, zpracovávají m y š l e n k o v ě
k o n v e n e n ě m ě, na empirii nezávislý o b s a h. Nejde jim o myšlen-
kové zpracování skutečnosti, jak ji prožíváme, ime-
novitě, jak ji smysly přímo vnímáme, nýbrž o s t o p o v á n ě m ě
m o ž n o s t i myšlení, v dané formě s k r y t ý c h. Tak v mathe-
matice (Kallab chtěl patrně říci arithmetice) podrobuje k o n -
v e n e n ě m ě j e d n o t k u formám kvantitativního myšlení, uvědomu-
jeme si možnosti vztahů kvantitativních a podobně v geometrii po-

moci bodu, jenž neexistuje, si uvědomujeme možnosti vztahů prostoro-
rových» (str. 115, 116). A nyní, navazuje na Rickerta, jmenuje
Kallab formy myšlení, které »teprve ze skutečnosti, v níž a s níž
žijeme, činí naši zkušenost, něco od nás rozličného, a o nichž se po-
užíváme v noetice, konstitutivními kategoriemi zjevů« — a staví
tyto formy v protivu k methodologickým formám vědy, oněmi zjevy se zabývající. Uznáváje bez podmínky, že při každém
myšlení, a tedy jmenovitě při myšlení vědeckém (které od obecného
myšlení ničím se neliší než s o u s t a v n o s t í), dlužno si aspoň při-
bližně jasně představit to, o co jde, musím doznati, že nejsem s to
učiniti si jasnou představu o onom Rickertově rozdílu, na němž za-
kládá se hlavní část polemiky Kallabovy proti mně, a mám za to,
že v této své neschopnosti nebudu osamocen. Neboť neliší-li se vě-
decké představování a myšlení podstatně ničím od obecného, pak
nevím, čím podstatným měly by se lišiti obě tyto »f o r m y«.

Nemohu si dále představití nic dostatečně jasného, slyším-li
slova »konvenční jednotka« či »konvenční obsah«, která napořád
opakují se ve vývodech mého kritika. V arithmetice jsou to patrně
čísla. Tento »konvenční obsah« dlužno si dle Kallaba odmysliti.
jde-li o noetické úvahy, poněvadž zpracovávat jej jest věcí věd
exaktních. Nemohu si však představití ani jedinou noetickou větu
arithmetickou, jsem-li nucen odmysliti si pojem »čísla«. Tato »noe-
tika« je tedy pro mně prázdným slovem, jež nekryje žádná představa
(pojem). Mám-li pravdu, pak buď arithmetika (a s ní i geometrie,
tedy celá matematika) nemá vůbec žádné noetiky nebo spadá zde
pojem noetiky a exaktní vědy v jedno. Dále zdá se mi, že Rickertův
a Kallabův pojem »konvenčního obsahu«, nasvědčuje tomu, co jsem
shora řekl o relativitě pojmů »forma« a »obsah«. Tento »konvenční«
obsah stojí, pokud dobře chápu, uprostřed mezi nějakým skutečným
obsahem a formou. Pojem »tři jablka« je podle Kallaba pojmem zku-
šenostním a zajisté proti pojmu »tři« obsahovým, kdežto pojem »tři«,
který se vůči pojmu »tři jablka« jeví formálním, musí býti obsaho-
vým proti ryze noetickým pojmům, poněvadž jest právě vyplněn
»konvenčním obsahem«.

Z toho, co bylo řečeno, plyne již, že nelze činiti výtku spiso-
vateli, který nerozeznává zcela přesně pojmu »noetiky« a »exaktní
vědy« ve smyslu Kallabově. Pojmy tyto skutečně s p l ý v a j í a
není konečně ani nešťestím, nazýváme-li některou větu »noetickou«,
či zda v ní spatřujeme součást exaktní vědy. Rozhodně nemá věc na
vlastní výsledky bádání žádného vlivu.

Pro Kallaba je »právo« výsek s k u t e č n o s t i. Skutečnost tu
možno prý zpracovávatí dvěma methodologickými formami a sice:
a) buď že ony z j e v y, jež myslím v f o r m á c h pro právo cha-
rakteristických a jež tím teprve se stávají možnými předměty zku-
šenosti, (tyto formy dlužno podle Kallaba lišiti od methodologických)
podrobím methodologickým formám věd přírodních, tedy je lokali-
sují v prostoru a času a zařaduji do řetězce příčin a účinků a pak

pěstují vědu o právu, jako mohu pěstovati vědu o umění, o filosofii, nebo o věcech hmotných, nebo b) že forem charakteristických pro myšlení právnické použiji jako metodologických forem právní vědy k tomu, abych tvořil o těchto formách nové myšlenkové výtvary, tedy nevypovídal o právu, kdy, kde a proč i jak působí, nýbrž vypovídal právo, tvořil na př. z materiálu mně pozitivním právem daného interpretací nové právní normy.

V tomto druhém případě jsou tedy podle Kallaba ony »konstitutivní kategorie« a »methodické formy právní vědy« jedno a totéž a zde — právě proto — počínáme si rozuměti. I já pravím, že předmětem právní vědy jsou normy, které (t. j. jejichž obsah) poznáváme methodou od metody přírodovědecké odlišné, t. j. normativní. Disciplínu, která zabývá se oněmi formami pro právní myšlení charakteristickými (jež dle samého Kallaba spadají v jedno s metodologickými formami právní vědy) nazývám pak noetiku nebo právní filosofii formální či metodologií. — Myslím, že je přípustno nazývati tuto disciplínu částí právní vědy, která takto skládá se z noetiky a dogmatiky, t. j. poznávání norem pomocí oněch metodologických forem. Naproti tomu nemohu připustiti ještě nějakou exaktní vědu právní (vedle noetiky a dogmatiky), poněvadž je mi Kallabův pojem »konvenčního« obsahu nejasný; domnívám se však, že tento pojem souvisí s Kallabovým zásadním pojetím předmětu právní vědy, t. j. toho, co právní věda má a může poznávat, resp. »tvořit«. K bližšímu osvětlení poslouží tyto vývody:

Můj kritik vytýká mi (str. 122) nesprávnost paralelity mezi kausálním a normativním nazíráním, již se zabývám na str. 17. a 18. svého spisu, ačkoliv tam výslovně pravím: »Varuji výslovně, aby zmíněné paralelitě příkládán byl větší význam než ji přísluší. Nelze ji, jak vidno, provésti do krajnosti a dlužno ji bráti pouze jaksi obrazně (čímž však úkol svůj vykoná)« a v poznámce na téže stránce dodávám ještě pro jistotu: »Je jasno, že v obraze tomto srovnávati možno jednak materii, jakožto předpoklad kausálního nazírání, s poslední nejvyšší normou — nebo snad s normou jako takovou vůbec, tedy s »normovým souborem« neboli »systémem«, jednak nekonečný regres účinků a příčin s theoreticky možným, taktéž nekonečným regresem od nižších k vyšším a nejvyšším normám.« Každý vidí, že mně při tom šlo o pouhý obraz (viz výše), který měl určitou zásadní myšlenku pokud možná jasně znázornit. Než Kallab praví (str. 122), že »nesprávná konstrukce této paralely bije do očí: je norma analogon kausálního zákona, nebo je analogon hmoty? A je regres od normy k normě analogon regresu od poslední příčiny ku vzdálenější, až bychom došli k otázce po (časově) první příčině, nebo je spíše analogon regresu od speciálního případu ke kausálním zákonům stále abstraktnějším, až bychom dospěli ke kausálnímu zákonu všechno dění vysvětlujícímu?« Mám za to, že

jsem řekl zcela jasně, že normu možno chápati jako analogon materie (hmoty) a regres od nižší k vyšší normě jako analogon regresu v řetězu příčin a účinků časově po sobě jdoucích, a naprosto nechápu, co by zde »bilo do očí«, ne-li právě případnost oné obrazné analogie. Zcela patrně chtěl jsem tím naznačiti, že věda, chce-li poznávati, musí míti předmět, který chce poznat. A existence tohoto předmětu jest »hypothesis« každé vědy. Pro přírodní vědu jest to hmota (či příroda) a v normativní (a právní) vědě jest to norma. A zcela jasná — ač s první nesouvisí — jest též další paralelita otázky »proč« ve vědě přírodní a normativní. Ale Kallab vytýká mně, že »dvoji smysl slova »norma« je patrnou příčinou všech těchto poklesků« (str. 122) a praví: »Právě však, že tím Weyr si neuvědomuje nutnost objasniti předmět, o němž ve formě normy něco vypovídáme, nechává nás jeho definice normy zcela bezradnými před otázkami jako jest tato: je právnicky myslitelná norma: všichni lidé mají býti 3 metry velcí? Zde přece máme také výraz něčeho, co býti má, tedy jest zde forma normy, ale o obsahu řekneme, že právě jako norma jest nemyslitelný (je myslitelný jako přání, jako výtvar básnický a pod.), stejně, jako bychom neuznali za kausální zákon větu: kámen, jež vypustíme z ruky, padne na měsíc, ač nepochybně i zde jsem použil formy kausálního zákona.« To, co zde můj kritik praví, rozhodně a vědomě popírám a doufám, že proto nezasluhuji výtky »ukvapenosti«. Popírám, že by bylo možno tak, jako K. činí, rozlišovati předmět a formu normy, poněvadž zde právě forma jest integrující podstatou předmětu. Nezapomínejme, že zde i podle K. je »konstitutivní forma myšlení« a »methodologická forma poznávání« jedno a totéž. Kallab zde prostě (a jak mám za to nepřipustně) stotožňuje pojem »předmětu vědy« a »obsahu normy«. »Předmětem« vědy je vždy norma a jen pokud tento předmět má určitou formu, zůstává tímž předmětem. To je základ idealistické filosofie. Nejsou proto »předmětem« normativního poznávání lidé 3 m vysokí, pokud o nich mluví norma, nýbrž norma, která stanoví povinnost, aby byli 3 m velcí. Tato norma jakožto předmět vědeckého poznávání není nikterak »nemyslitelná«, podobně jako by nebyla věta o kameni padajícím na měsíc nemyslitelná. Tato věta je jen nesprávná, poněvadž odporuje zákonu gravitačnímu, který v daném případě učí, že přitažlivost země bude větší než měsíce (poněvadž hmota země je větší než měsíce a nad to kámen zemí bližší než měsíci). Norma, kterou poznávám jakožto předmět poznávání, nemůže býti svým obsahem nikdy nesprávná, poněvadž pojem »nesprávného předmětu vědeckého poznávání« nemá smyslu. Pojem »nemyslitelné« normy jest pak — při nejmenším — zcela nejasný, je-li správné mé východisko, že věda si svůj předmět netvoří sama, nýbrž že jej dlužno prostě předpokládati. Tento předpoklad činím na př., když si řeknu: ten či onen normový

soubor chci (i. e. obsahově) poznati. Pak musím uznati prostě každý obsah, jenž v souboru najdu. S jiného hlediska arcif — na př. když chci kritisoval toho, kterého si představuji jako normový subjekt (tvůrce normy, zákonodárce) — mohu říci: ta či ona norma — t. j. její obsah — je n e s m y s l n ý (nikoliv »nemyslitelný«, poněvadž mnoho nesmyslného je myslitelno) a podobal bych se přírodovědci, který by kritisoval předmět svého poznání, t. j. přírodu a zákony jejího dění, což by arcif mohl učiniti jen za stejné supposice, t. j. že byla někým stvořena (Bohem). A skutečně našel by v ní pak mnoho naprosto nesmyslného, na př. zařízení, že živočichové jeden druhého požívají, aby mohli existovati a pod. Nepochybují tedy ani v nejmenším o právnické »myslitelnosti« normy: všichni lidé mají býti 3 m velicí. Najdu-li ji na př. v nějakém právním řádě jasně vyjádřenu, nic mne neoprávnňuje popírati její myslitelnost (což neznamená nic jiného než: její normativní existenci), poněvadž jsem našel normu, stanovící nesmyslnou povinnost. Stanovit povinnosti, t. j. tvořiti normy, tedy předmět vědeckého poznávání, není a nemůže býti věcí vědy a naopak nemůže popírati tato věda existenci tohoto předmětu proto, že v něm našla obsah, jenž se jí z toho či onoho důvodu nezamlouvá, poněvadž jeho existence je právě předpokladem, z něž vychází.

Těchto vět, jež tvoří základ mé theorie, neuznává Kallab, který — obdobně jako theoretikové přirozeného práva — má za to, že jest věcí vědy, aby stanovila, co jest a co nemůže (svým obsahem) býti právní normou. Tím upadá arcif v nedůslednosti tolikrát již a tak pádně vytknuté theorii přirozeně právní, a tím vysvětlují si též jeho konstrukci »exaktní« právní vědy, která si celý svůj předmět poznávání tvoří sama, »naplňující formy právního myšlení konvenčním obsahem«. Tato věda by tedy tvořila, nikoliv poznávala svůj předmět a je tudíž skutečně nemyslitelnou. Neuznávám-li podobné vědy, jejíž úkolem nebylo by (jako všech ostatních) poznávání, nýbrž tvoření předmětů, nemohou býti oprávněny též výtky mého kritika, že nerozeznávám, pokud se týče platu si noetiku a exaktní vědu právní, a poněvadž představa »empirické« vědy právní má smysl jen jako protiklad exaktní vědy ve smyslu Kallabově, je též nespravedливо, vytýká-li mně »přemety« z jedné do druhé.

Kladl jsem ve svém spise největší váhu na přesné rozlišení toho, co může právní věda stanovit, a co se její ingerenci naprosto vymyká, jsouc podstatou poznávaného předmětu. Oním jsou pojmy, stanovené methodologickou formou poznávání (povinnosti subjekt, povinnost, norma atd.) jakožto prostředky ku poznání obsahu. Obsah ten jest stanovení povinností. Tento obsah jest nezmenitelným materiálem poznání. To je též smysl mého »krajního pozitivismu«, o němž se můj kritik domnívá, že jest v nějakém (mně ovšem nejasném) rozporu s propagováním apri-

orní konstrukce nejzákladnějších právních pojmů (str. 126). V pravdě dají se obě zásady velice dobře srovnati, jen když náležitě ohraničíme kompetenci vědeckého poznávání normativního, t. j. budeme přesně dbáti rozdílu mezi poznáváním a tvořením předmětu poznávání.

Odlíšné hledisko Kallabovo vysvětluje též, že pokládá větu, prýšticí z mé filosofie, za »nepromyšlený plod nahodilého nápadu« a spatřuje v ní »důsledek onoho smíšení dvojího způsobu myšlení (exaktního a empirického), že totiž »každý zjištěný obsah normy — třeba by jich od různých pozorovatelů zjištěno bylo několik různých — musí platiti jako chtěný subjektem normovým«. Můj kritik míní, že jsem myslel jen na různé výklady, jež logicky mohou vedle sebe existovati. Není tomu tak. Měl jsem na mysli skutečně něco jiného a je příznačné, že K. právě této evidentní pravdě špatně porozuměl. Chápu to však, poněvadž jsem problém, o němž jde, jen naznačil. Mluvím o něm v souvislosti s otázkou pramenů práva a pravím, že vše to, co najdeme v normovém souboru, dlužno přičísti jednotnému subjektu normovému (v našem případě státu), poněvadž jen tak lze zachrániti jednotnost východiska, t. j. jednotnost normového souboru. Sluší arcíť rozlišovat formální a obsahové měřítko: má věta platit přirozeně jen o onom, ale o tom bez výjimky, a je namířena proti názorům, které ve vykladači práva (zejména ide-li o autoritativní aplikaci práva*) spatřují normotvorného činitele, v jistém směru nebo vůbec (na př. škola t. zv. volnoprávní), na normovém subjektu i formálně nezávislého. Otázka obsahové správnosti či nesprávnosti výkladu nemá s věcí přímo co činiti. Nemohu zde opakovat, vše, co jsem uvedl ve svém spise, jakož i v citovaném pojednání. K vysvětlení dodávám jen toto: rozhodnutí (t. j. výklad zákona) první instancí jeví se nesprávným proti rozhodnutí instace druhé, jež je zrušila, přece však platí o obou těchto protichůdných výkladech v plném rozsahu má věta. Ba oba výklady mohou býti po případě nesprávné. Celý smysl instituce t. zv. právní moci jeví se s tohoto hlediska jako prostředek, učiniti nesprávné rozhodnutí (nesprávný výklad) nezměnitelným. Dále: Velmi často mluví se o nesprávných autoritativních výkladech tak, že nazývají se na př. »justiční vraždou«, čímž má býti řečeno, že tento nesprávný výklad nelze formálně přičísti normovému subjektu. To jest nesprávné. Pojem »justiční vraždy« jest s hlediska tohoto nemožným, poněvadž právě o každém zjištěném obsahu normy dlužno míti za to, že v ní obsažen jest, t. j. jinými slovy, že v něm jeví se vůle normového subjektu. To jest věta naprosto jistá a nepopíratelná. Že dlužno ji však při každé příležitosti výslovně připomínati, dekazuje neporozumění, jež se jí od panující theorie dostává. Není proto odůvodněna výtka Kallabova, že při ní jde o »nepromyšlený plod nahodilého nápadu«, nýbrž naopak o velmi důsled-

*) Srovn. o tom podrobnější vývody v mém pojednání: »Příspěvek k theorii aplikace práva« v tomto časopise, II., str. 118.

nou aplikaci zvoleného povšechného hlediska noetického na konkrétní otázku, kteroužto aplikaci jsem velmi bedlivě promyslíl.

S otázkou, již jsem se právě dotknul, souvisí úzce mínění mého kritika, že má filosofie »selhává v otázce mezer právních a že si dosahu tohoto problému nejsem dostatečně vědom« (str. 128). Je-li nějaká these, plynoucí z mé filosofie, naprosto jasná a nevyvrátitelná, jest to právě řešení, které dostává se nauce o mezerách právních, a které vybudováno jest na rozdílu mezi materiálními a formálními mezerami. Podle K. zaměňuji prý patrně otázku po mezerách v právu, za otázku po mezerách v zákoně. Právě z mé filosofie prý neplyne toto pohodlné ztotožňování práva se zákonem, k němuž docházím, jen osudnou logickou chybou, záměnou státu jako regulativního principu za stát — zákonodárce (str. 128). K této osudné chybě se ještě vrátím; zde dlužno jen dodat, že vývody mého kritika nejsou dosti určité, aby z nich mohlo býti seznáno, proč právě z mé filosofie neplyne ono »pohodlné ztotožňování.« Mám za to, že plyne, a to neodvratně. Neuznávám, že by problém, kdybych své učení o formální povaze pojmu »stát« byl domyslíl, zněl takto: za jakých podmínek můžeme libovolnou normu imputovati (?) státu jako normovému subjektu? Tento ryze formální problém rozřešen jest se vši žádoucí jasností a určitostí mou (uznávám: velmi jednoduchou a pohodlnou) definicí právních norem. Pomocí této velmi jednoduché definice můžeme bez veškerých pochybností v každém případě určit, je-li ta či ona norma normou právní a to československou, německou, rakouskou nebo jineu. Totéž nelze říci o výměrech, jakým jest na př. tento: V etice anticipujeme postulovanou myšlenku ideálu charakteru, v právní vědě ideálu spravedlnosti (str. 125, 126).

Pro mne znamená otázka mezer v právu totéž, co otázka mezer v zákoně a pak »ovšem otázka po mezerách (správně: formálních!) nemá smyslu« (str. 128). Kallab však žádá, abych dokázal správnost toho, co jest předpokladem (hypothesis) všelikého mého dokazování a chce, abych odpověděl na otázku, za jakých podmínek možno normy, jež nejsou v zákoně výslovně formulovány, pokládati za normy »právní«. Nehledě k neurčitosti pojmu »výslovné formulace«, pravím, že otázku tuto moje filosofie vůbec zodpovědět nemůže a to právě pro svou »hypothesis«, nikoliv následkem logických chyb, nedomyšlení problémů, methodických přemetů a pod.

Pokud jest to z dosavadních právně filosofických prací mého kritika možno, řekl bych, že jest přívržencem teorií přirozeněprávních. Nechce uznati, že by na př. norma »všichni lidé mají býti 3 m vysokí« byla jako »právní« myslitelná, i kdyby byla expressis verbis obsažena ve Sbírce zákonů a nařízení státu československého. Nebyla by právní a nebyla by normou vůbec. Stát československý stanovil by expressis verbis normu (povinnost), můj kritik by ji však přes to neuznal, poněvadž ji shledává (právem)

nesmyslnou a proto nemyslitelnou. To jest typický myšlenkový pochod přirozeně právní. Nečiním při tom obvyklého rozdílu mezi starými a t. zv. moderními teoriemi přirozeněprávními, poněvadž se podle mého mínění liší toliko v n ě j š í f o r m o u a r g u m e n t a c e (užíváním jistých filosofických formulí; t. zv. moderní teorie přirozeněprávní vypůjčují si je namnoze z kantovské, pokantovské — hegelovské — a novokantovské školy filosofické). Jejich noetická »hypothesis« jest však úplně stejná a — podle mého mínění — stejně nedůsledná.

Avšak nejen normy, podobné oné o 3 m vysokých lidech, nýbrž i celá řada jiných norem, vyskytujících se expressis verbis v zákonících a plynoucích tedy (podle mé teorie) nesporně z normového souboru právního (státního), nemusí, podle K., po případě býti »právními«, t. j. součástí onoho normového souboru. Můj kritik míní patrně, že distinkce obou druhů norem — 1) obsažených v normovém souboru a právních 2) taktéž obsažených tam, ale přes to neprávních — jest vlastním úkolem právní vědy a jmenovitě právní filosofie. I to jest typický myšlenkový pochod přirozeněprávní, který přes moderní argumentaci nijak se neliší od staré teorie přirozeněprávní. Tato moderní argumentace jeví se v používání pojmu »s p r a v e d l n o s t i« ve zcela určitém smyslu, který, jak doznávám, není mi nikterak jasným. Poněvadž je právě tento pojem pro Kallabovo pojetí práva (a s ním související odsudek mé filosofie) nad míru příznačným, dlužno se jím zde podrobněji zabývat.

Můj kritik praví, že »můj system právní filosofie je snad první, v němž o spravedlnosti se neděje zmínky«. Nepozastavoval by se prý nad tím, kdyby system ten byl skutečně důsledně exaktní. Neboť jest prý myslitelný smysl slova spravedlnosti, jež na normativní poznatky nelze aplikovati stejně, jako na exaktní poznatky kausální určitý smysl slova pravdivosti. V exaktních vědách totiž se požadavek spravedlnosti stejně jako požadavek pravdivosti zcela rozplývá v požadavky logické správnosti. (Str. 126.)

Připomínám, co o oné »exaktní« vědě právní bylo již svrchu řečeno, že totiž následkem nejasnosti pojmu »konvenčního obsahu« norem (tento konvenční obsah musí snad přece také pozůstávat ve stanovení p o v i n n o s t í, poněvadž si jinaký obsah norem — ať »konvenční« nebo »empirický« — nemohu prostě představit!) stává se i pojem »exaktní« vědy právní nad míru problematickým. Nemohu proto též jasně postřehnouti, proč by pojem »spravedlnosti« měl býti tak zásadně různý v exaktní a empirické vědě právní, kdyžtě přece konvenční a empirický obsah normy nutně musí býti týž, totiž stanovení povinností.

Starší teorie přirozeně právní operuje pojmem »spravedlnosti«, který, byť bylo jej i nelogicky užíváno, jest aspoň jasný. (Totéž nelze tvrdit o Kallabově výměru, jak níže ukážeme.) Zásadní chybou staré teorie přirozeně právní bylo, že mermomocí chtěla dospěti k pojmu nějaké a b s o l u t n í spravedlivosti, kterým

daly by se pak veškeré normy rozlišiti na spravedlivé a nespravedlivé, při čemž měla za to, že je zvláštní vlastností pravých (skutečných) norem právních, že musí býti spravedlivé. Přehlížela, že pojem absolutní spravedlnosti jest makavou *contradictio in adjecto*, stejně jako pojem absolutního dobra, krásy a pod. »Spravedlivým« či »dobrým« může totiž býti něco vždy jen v poměru (v relaci) k něčemu jinému, tedy k nějaké zásadě, nějakému postulátu, přání nebo normě. Tím stává se norma, jejíž »spravedlivost« zkoumám, skutkovou podstatou (v nejširším slova smyslu), která buď vyhovuje oné zásadě či postulátu (shoduje se s ním), a pak jest spravedlivá, nebo jí nevyhovuje a pak jest nespravedlivá. »Spravedlnost« znamená tudíž vždy pouhou relaci a tvrditi, že něco jest absolutně spravedlivé nebo dobré, t. j. bez ohledu na jeho vztah k čemukoli, znamená holou kontradikci. Novější argumentace přirozeně právní jsou si, jak se zdá, více méně vědomy této kontradikce a proto snaží se sestrojiti pojem spravedlivosti jinak, při čemž však stává se tento pojem tak temným, že, jak doznávám, nemohu si při něm nic určitého představit. Řekne-li mi na př. Kallab, že v exaktních vědách požadavek spravedlivosti zcela se rozplývá v požadavku logické správnosti (viz shora), jsem se svými jasnými představami v koncích, poněvadž nedovedu si prostě představit, jak by se spravedlivost mohla rozplývati v logické správnosti. Ptám se, co tedy míní K. svou »spravedlivostí«, která by se — po případě, t. j. jde-li o vědy exaktní — mohla rozplývati v logické správnosti. Odpověď nacházím na str. 131., kde můj kritik prohlašuje, že »jednotnost v posuzování skutečnosti nazývá právě spravedlností«, pak na str. 125., kde praví, že »v etice a právní vědě anticipujeme postulovanou myšlenkovou jednotu, a to v etice v ideálu charakteru, v právní vědě v ideálu spravedlnosti«.

Jsem i vůči této odpovědi bezradným a myslím, že bezradným bude i leckterý čtenář. Pochybují, že důvodem této bezradnosti jest má nedostatečná znalost téměř veškeré dosavadní literatury právně filosofické, o níž zmiňuje se můj kritik na str. 132., nýbrž mám za to, že je-li tu nějaká vada na mé straně, tkví přímo v mém mozku a takto žádnou třeba sebe pilnější četbou příslušné literatury nedá se odčiniti. Při slovech »jednotnost v posuzování skutečnosti« nedovedu si nic jiného myslet, než že tím míní se jednotnost noetického hlediska či východiska při poznávání vědeckém, tedy princip ryze formální, jejíž postulují ve svém spise co nejenergičtěji. Tento princip nemůže však nijak měniti předmět, který poznávám; v přírodní vědě přírodu, v normativní normu. Nemohu jím vypátrati obsah normy, t. j. povinnosti v ní stanovené, aniž jej sám stanoviti. Nazývati pak tento princip »spravedlností« — v etice pak dokonce charakterem —, jest počínání naprosto zavržitelné, poněvadž označujeme tím představu bez toho již velice nesnadnou a obtížnou slovem, které v obecné

mluvě znamená něco zcela jiného. Skutečný výtežek podobných vět — na př. že v právní vědě anticipujeme postulovanou myšlenkovou jednotu v ideálu spravedlnosti — jest také pranepatrný a ony jsou též, jak se domnívám, pravým důvodem, proč právní dogmatika (t. j. právní věda bez právní filosofie) tak jednostranně ignoruje právní filosofii, která jí chce posloužiti takovými prázdnými ořechy, jejichž jalovost ihned se objeví, jakmile se ze vzdušných sfér filosofických přiblížíme nějakému konkrétnímu právnímu řádu, chtějíce jej poznati. Či mohu snad v praxi použití kriteria Kallabova o ideálu charakteru, pokud se týče spravedlnosti, maje rozhodnouti, zda paragraf x toho či onoho zákona obsahuje právní nebo spíše etickou normu? Podle mého kriteria mohu tak učiniti bezpečně, a není-liž právě tato přednost mého kriteria pravým důvodem výtky mého kritika, že jsem se dopustil různých »přemetů«? Myslím, že ano. a těmito »přemety« vysvětluji si též nevysvětlitelnou jinak skutečnost, že právní dogmatika (t. j. příslušná literatura) tak v vášnivě reagovala na Kelsenovu a mou filosofickou soustavu, kdežto spousta jiných filosofických soustav právních nechala ji zcela klidnou. Ignorujíc důsledně podobné soustavy, které vystříhaly se »přemetů«, dává tím patrně na jevo správnou myšlenku, že je netřeba bráti příliš tragicky, nebo, jak se populárně říká, že »se z nich nestřílí«. Neboť výsledků bádání dogmatického a rovněž tak obligátního způsobu, jakým se děje, tyto soustavy nijak se nedotýkají a proto mají právní dogmatikové a s nimi veškerá praxe právní pravdu, když nechají právní filosofy tohoto druhu klidně filosofovati a jdou si svou cestou neméně klidně. Zcela jinak má se arcif věc u mé a Kelsenovy filosofie. Tu právní dogmatika a s ní i právní praxe, i když jinak nachází se proti filosofickým myšlenkám ve stavu naprosté nevinnosti, jaksi intuitivně velmi správně ihned postřehly, že tentokrát střelba z filosofického tábora je vážnou a že dlužno se brániti, má-li býti zachován dosavadní stav věcí. Odtud tedy živá reakce a vášnivá polemiky proti ní se strany, která jinak o filosofické náměty vůbec se nestará.

Můj kritik skutečně míní, že právní věda jest povolána, aby rozlišovala mezi právními normami spravedlivými i nespravedlivými. Práví na str. 131., že »přehlížím, že stát mnou konstruovaný musí býti jen pomůckou ke tvorbě spravedlivých norem, k jejich rozlišení od nespravedlivých«. Odpovídám: Kdybych toho nebyl přehlédli, byl bych se stal čistokrevným přívržencem přirozeného práva, jakým jest můj kritik. Je-li to však »přehlédnutím«, pak jest skutečně důkladné, poněvadž jest celý můj spis s celým svým noetickým východiskem »přehlédnutím«. A byly by přehlédnutím veškeré právně filosofické spisy, které hlásají jiné zásady než můj kritik. Na tomto místě musím tedy prohlásiti, že pociťuji kritiku Kallabovu za nespravedlivou, pokud u čtenářů snaží se vzbuditi dojem, že při sepisování svého spisu byl jsem sice jakž takž na správné cestě, že však jsem většinu problémů, o nichž jedná,

řádě »nedomyšlel«, se »ukvapil« a proto mnohé »přehlédl«. Není to pravda. Uznávám a nezakrývám (viz »doslov« mého spisu) nedostatky své práce, ale tyto nedostatky mají zcela jiné důvody. K usilovnému přemýšlení a vyvarování se »nedomyšlení« měl jsem již proto více času než průměrný spisovatel právně filosofický, poněvadž jsem na ně vynaložil čas, jež uspořil jsem velmi pečlivým výběrem právně filosofické literatury, kterou jsem prostudoval, a ignorováním všeho ostatního. Nemohu též na tomto místě potlačiti zklamání, že Kallab mně a jiným čtenářům své kritiky aspoň zcela povšechně nenaznačil, jak asi nutno konstruovati »stát« nebo onu »jednotnost v posuzování skutečnosti«, aby na základě této konstrukce bylo možno spolehlivě rozeznávat mezi právními normami spravedlivými a nespravedlivými. »Jednotnost v posuzování skutečnosti« jest sice hezké slovo a má podle novokantovské filosofie též svůj dobrý formální význam, ale já ptám se na př.: jest norma našeho trestního zákona, podle níž má býti ten, kdo provedl určitý skutek, potrestán smrtí, spravedlivou či snad spíše nespravedlivou? Nemohu se spokojiti odpovědí: odpovídá-li »jednotnosti v posuzování skutečnosti«, jest spravedlivou, protože musím doznati, že nevím, zdali odpovídá či neodpovídá. A další velmi palčivou otázkou jest: co tedy s právními normami, o nichž bychom pomocí onoho kriteria »jednotnosti v posuzování skutečnosti« dejme tomu nesporně zjistili, že jsou nespravedlivé? Ponecháme je v normovém souboru nebo, což jest totéž, budeme tvrditi jejich »platnost«, nebo je ze souboru vyloučíme? Pokud jde o normy »nemyslitelné«, jako jest shora citovaná o lidech 3 m vysokých, které tedy patrně pro tuto nemyslitelnost nehoví oné »jednotnosti v posuzování skutečnosti«, myslím; že by je Kallab přímo vyloučil, t. j. tvrdil, že vůbec normami nejsou. Sporným zůstává však, zdali máme na př. vyloučit i normu o trestu smrti, je-li zjištěno, že nehoví oné jednotnosti, neboť není ani nemyslitelná ani nesmyslná. Nevyloučím-li ji, pak mám prostě v normovém souboru dva druhy norem: spravedlivé a nespravedlivé, které jsou stejně platné, a tím arcí celé ono filosofické rozlišování pozbývá veškerého normativního významu. Jsme tam, kde stojím já ve svém spisu, nejednajícím vůbec o »spravedlnosti«, totiž na stanovisku pozitivistickém. Vyloučím-li však zcela vážně normy, jež jsem shledal nespravedlivými, pak jsem tam, kde již po staletí stojí theorie přirozeného práva; neboť tato domnívá se, že může měřítkem mimo normový soubor se nacházejícím, korigovati a upravovati pozitivní právo. V tomto případě nesmím však zazlívati právní dogmatice a praxi, když bude, jsouc noeticky důslednější než já, pochybovati o vážnosti mého počinání: neboť ona dobře ví, že podle zvoleného hlediska (svrchanost právního řádu) musí uznati i normu o lidech 3 m vysokých, kdyby ji nějaký střeštěný zákonodárce pojal do svého právního řádu, za platnou — a tedy spravedlivou. Celá tato nad míru abstraktní a sublimní theorie o »jednotnosti v posuzování skutečnosti«,

pokud jí mají býti normy podle jejich obsahu tříděny na spravedlivé a nespravedlivé, stává se zbytečnou, když uvědomíme si, že v jádře neobsahuje nic jiného, než nepoměrně jasnější, jednodušší a všeobecně známý princip o posuzování norem s hlediska de lege lata a de lege ferenda. Kdežto totiž hledisko de lege lata (a ono jest jediné normativní) nepřipouští třídění spravedlivých a nespravedlivých norem, poněvadž každá platná norma jest proto též spravedlivá, možno arcif de lege ferenda, t. j. s hlediska, které předpokládá zvláštní měřítko, jímž posuzují (kritikují) právní řád a jež jest mimo něj, tříditi normy na spravedlivé a nespravedlivé. Jen tak mohu dospěti k rozumnému pojmu právní normy platné, ale nespravedlivé.

Můj kritik není spokojen s mým rozlišením ethických a právních norem. Míni, že mám za to, že onen rozdíl musí býti apriorní (str. 123.). Tu užívá arcif pojmu »a priori« ve smyslu nad míru širokém a proto neobvyklém. »A priori« byly by pak všechny distinkce, které si systematika vědní tvoří za účelem lehčího ovládnutí látky, nechť a nemožouc tvrditi, že distinkce ty jsou vědeckými pravdami, jejichž správnost a pravdivost možno nějakou verifikací empirické zkušenosti dokázati. Jde o pouhou dispoziční látku, tak jak si jí disponuje každý spisovatel při sepisování obsažnější literární práce. Při tom pak možno sice mluvit o povšechné účelnosti a důslednosti provedené dispoziční, nikoliv o její pravdivosti. Pravím-li proto, že právní normou jest mi norma, jejíž normovým subjektem si představuji stát (čimž pojem právní normy padá v jedno s pojmem normy státní a rovněž tak pojmy právní a státní vědy), jsem si dobře toho vědom, že tím nevyslovil jsem nějakou vědeckou hypotézu (ve smyslu hypotheses přírodovědeckých), jejíž správnost a pravdivost bylo by teprve dokázati, snad indukci nebo dedukci. Totéž platí o mém výměru ethických norem, při čemž by arcif s mého hlediska nestačilo, jak se domnívá K., děliti autonomních a heteronomních norem, poněvadž nejde jen o stanovení podstaty jednotlivých norem právních a ethických, nýbrž i o vytčení jednotlicího kriteria, které z mnohosti těchto jednotlivých norem činí jednotný soubor normový. Opakuji, že při všem tom nejde o nějaký »objev« vědecký (ve smyslu přírodovědeckém), nýbrž o pouhou systemisaci vědecké látky, na niž možno klásti toliko měřítko povšechné účelnosti a jasnosti. A tu dovolil bych si se vsí určitostí tvrditi, že mé třídění svou jednoduchostí v tomto směru předčí značně výměr Kallabův, jenž jednotlicí myšlenku hledá v etice v ideálu charakteru, v právní vědě v ideálu spravedlnosti (str. 126.) a na jiném místě ztotožňuje jednotnost a spravedlnost. Podobné věty, užívající vznešených terminů, jako »ideál«, »spravedlnost« nebo »jednotnost«, dobře se snad sice vyjímají v soustavách filosofických, selhávají však úplně, když chceme jich použití v konkrétních případech. Proto je právní dogmatika a praxe, jak již shora bylo podotčeno, naprosto ignoruje a to všim prá-

vem. Když psal jsem svou knihu, neměl jsem ambici, rozmnožit galerii těchto, někdy více, někdy méně duchaplně sestrojených filosofických soustav soustavou novou, nýbrž šlo mně pouze o pokud možná jasně a přesné ohraničení jednotlivých pojmových sfér, což, jak mám za to, se mi skutečně podařilo, aniž bych si na tomto činu zakládal více než kterýkoliv spisovatel na *d i s p o s i c i p ř e d m ě t u*, o němž jedná. Rozhodně však popírám, že mé »třídění není logicky bezvadné, poněvadž nelze skupiny se odlišují, podříditi společnému pojmu nadřaděnému, následkem čehož je, že obě třídy se nevyklučují, nýbrž prostupují« (str. 124.). To že má býti vadou, a ještě k tomu logickou? Mé třídění odpovídá přece jen obecně přijatému významu slov »etika« a »právo«, podle něž dobře je myslitelná norma, která svým obsahem může býti normou etickou a zároveň svým původem právní (státní)? Či jest snad jen takové třídění (stanovení) pojmů logické, když pojmy se navzájem vylučují? Kdybych nebyl vzal zřetel na obecně zakoušené užívání pojmů »etická« a »právní« norma, byla by mé třídění stihla oprávněně výtká neúčelnosti, tak jako skutečně podle mého soudu stihá třídění Kallabovo, poněvadž by se v praxi ukázalo (kdyby arcif jeho třídění na konkrétní případy bylo vůbec aplikovatelné), že na př. zákon československé republiky, o němž nikdo nepochybuje, že jest právní (státní) normou bez ohledu na to, co obsahuje, jest vlastně normou ethickou, poněvadž v ní jeví se »anticipovaná postulovaná jednota charakteru« (a contr. spravedlnosti). Či snad i podle K. jest možno, aby v ní současně jevila se jednota charakteru a spravedlnosti, a byla tudíž zároveň ethickou a právní? Pak bylo by arcif jeho třídění logicky stejně vadné jako mé, jen že mé dá se, jak řečeno, použítí při konkrétním třídění norem, kdežto Kallabovo, jak se každý může pokusem přesvědčiti, naprosto selhává, následkem čehož objevuje se značné plus ve prospěch mého třídění.

Můj kritik vytýká mně, že odvolávám se na »lidský intelekt« (nazývá jej »ne zcela jasným« a »famosním« a myslí, že by bylo lépe dovolati se *p e ž a d a v k ů* exaktní vědy) tvrdě, že on nemůže si zcela jasně představit normu v neabstraktnějším smyslu, tedy jako »normativitu«, t. j. s odmyšlením konkrétního obsahu normy. Uznávám, že jsem se přenáhlil, nazýváje tuto představu *z c e l a j a s n o u*, poněvadž představy tak širokých abstraktních pojmů (tedy představy představ) nikdy nemohou býti tak jasné, jako konkrétní představy empirické. Nicméně však trvám, že možnost oné představy jest. Mám na př. zcela určitou představu »povinnosti«, při čemž mohu abstrahovati od kteréhokoliv konkrétního obsahu této povinnosti. Jsem nucen odvolati se při tom na vlastnost onoho »famosního« intelektu lidského, poněvadž nejsem s to pojem ten *d e f i n o v a t i*, avšak přes to jest představa jasná, určitá a nepopíratelná. Nevím, zda-li můj kritik v té věci se domnívá, že poznatky čerpané z podobných představ jsou proto nejasné a popíratelné, protože jich nemohu definovati. Kdyby tomu tak bylo, byla by to chyba. Právě ony po-

znatky jsou nejjistější a nejen proto, že nejsou definovatelné a dokazatelné, nýbrž že definice vůbec nepotřebují. Přes to však v této otázce přestává všeliká vědecká polemika, neboť z výroku, že si něco nemohu představit (srovn. k tomu, co bylo řečeno o Kallabově »konvenčním« a »empirickém« obsahu norem!), není žádného dalšího odvolání.

Způsob, jakým můj kritik polemizuje proti mému názoru, že jednotlicí element v souboru právním jest formální povahy (jednotný normový subjekt), kdežto v ethickém obsahový (jednotná zásada, z níž jednotlivé normy plynou), jest typickým příkladem pro relativitu pojmů »forma« a »obsah«, o níž jsem se úvodem zmínil. Kallab míní, že jest chybné, domnívám-li se, že ethické normy charakterisují obsahově (str. 124.) a praví, že, v šem ožné může býti obsahem ethické normy, předpokládá je jen, že normy takto utvořené vyplývají z jednotného nějakého principu«. Tento předpoklad arcif znemožňuje právě »všeobecný« obsah normy. Příklad: Obecný princip zní: Miluj svého bližního, jako sebe sama (t. j. chovej se vždy tak, jako bys svého bližního miloval stejně jako sebe sama), a zvláštní norma: nepij alkoholu, čistí si zuby a pod. Tu předpoklad Kallabův není dán a proto právě (podle mého výměru) zmíněné normy nebyly by ethické, uznávalme-li shora uvedenou větu za princip ethiky, na př. křesťanské. Za to arcif skutečně v šem ožné a to bez onoho restriktivního »předpokladu« může býti obsahem norem právních, poněvadž nejsou charakterisovány obsahem, přesněji: vztahem (relací) tohoto obsahu k nějakému obecnému principu, nýbrž jiným elementem, který právě proto, že abstrahuje od obsahu, jmenuji formálním. To, zdá se mi, je zcela jasné. Kallab však, užívaje vzpomenuté již relativnosti mezi pojmem obsahu a formy, myslí, že »jediný rozdíl, který bychom po mých výkladech mohli činiti mezi ethickými a právními normami, by byl, že právní normy jsou onen druh ethických norem, při nichž nejvyšším principem jest poslušnost proti státu« (str. 125). Ovšem. Když z toho, co se mi jeví vůči obsahu norem (na př. »to či ono má či nemá býti«) nesporně formálním elementem, t. j. jednotnost normového subjektu, který ve svých normách může stanoviti kterýkoliv obsah povinností, učiním obsahový element proti elementům ještě formálnějším, pak má Kallab pravdu, ale nic svým tvrzením nedokazuje než právě relativnost pojmů »obsah« a »forma«, beztoho již všeobecně známou. Považují-li poslušnost proti noremovému subjektu za obsah normy, pak mají všecky normy, ať právní, etické, náboženské nebo jiné též obsah a tento obsah jeví se mi býti po případě zase pouhou formou normy vůbec. Podobnou argumentací velmi lehce dá se mně pak vytknutí, že nesjednocuji ethické normy obsahově a naopak zase právní neformálně.

Poměrně velmi podrobně zabývá se Kallab mou konstrukcí státu. Kdo četl pozorně mou knihu, ví, jak pohlížím na tento pojem (a na představu tímto pojmem vyjádřenou). Jmenuji stát

»regulativním principem«, který umožňuje mně chápati mnohost právních norem jako jednotný soubor normový. Tento můj stát není tedy nějaká »skutečnost« (chápaná normativní methodou; o těchto »skutečnostech« se ještě zmíním), žádný »zjev«, který by bylo možno zkoumati induktivní methodou, jako rostliny, živočichy, kreje nebo zvyky (str. 118). Není prý podle mého kritika oprávněné, že odmítám pokus obecné státovědy dojíti k obecnému pojmu státu srovnáváním několika konkrétních států, z nichž vybere pojmové znaky všem těmto konkrétním jednotkám společné. Totéž prý mohlo by se říci o rostlinách, živočiších, krocích a zvycích, poněvadž bychom dříve musili věděti, co máme vědecky těmito názvy označovati. Můj kritik dotýká se zde známého, ale velmi těžkého filosofického problému. Netřeba jej však zde rozebírati, poněvadž sám tuší, že chci »název státu« (arcif ne vůbec, nýbrž jen pro účely normativní) rezervovati apriorním (slovo to se sem úplně nehodí!), na zkušenosti nezávislým myšlenkovým výtvorům a že je to konečně otázka terminologická. Prochlašuji, že trvám na tom, že pojem státu (v mém smyslu) nelze zjišťovati indukci, kdežto arcif pojem rostliny, živočichů a pod. se tímto způsobem zjišťovat dá. Je tedy patrně mezi tím, co oba označují, nějaký rozdíl. A tu dospěl jsem k nejzákladnějšímu filosofickému rozporu mezi mnou a Kallabem. Mám prý »falešnou představu o skutečnosti«, poněvadž »zapomínám, že svět, jaký je, svět chápaný kausálně, není identický se skutečností, nýbrž že jest to jen jeden z myslitelných a s p e k t ů skutečností, totiž skutečnost myšlenkově zpracovaná ve formách kausálního chápání« (str. 121). Kallab zcela správně postřehl, jak pohlížím na skutečnost, jen že nesprávně má za to, že jsem na něco »zapomněl« (jakož činí i na jiných místech své kritiky, když zjistí nesouhlas mezi svým a mým názorem). Tvrdím, že svět, jaký jest, jest identickým se skutečností, že jest jen jediná skutečnost, sprostředkovaná nám formou kausálního chápání. Jinak pojem »skutečnosti« ztrácí veškerý smysl a rozředuje se na význam pouhého o b j e k t u (předmětu) poznávání v poměru k subjektu poznávajícímu. Můj kritik praví, že mé pozapomenutí překvapuje u Kantovce. Avšak Kant, pokud vím, nemluví o několika druzích skutečností (jako Kallab), nýbrž rozřídí jen »věc o sobě« a tuto věc, jak jeví se nám pomocí našich forem poznávání. To nejsou zajisté dva druhy skutečností, nýbrž o »skutečnosti« mluvíme jen a výhradně tehdy, když poznáváme kausálním myšlením. Sama moudrost řeči (které nemohu se dosti vynadiviti, jak intuitivně a nevědomě odpovídá na nejtěžší filosofické problémy) to vyslovuje: ve slově »skutečnost« a ještě lépe v německém slově »W i r k l i c h k e i t« naznačeno jest, že jen to pokládáme za skutečné (wirklich), o čem víme, že bylo — podle zákona kausálního — »uskutečněno« (»bewirkt«). Ochoťně arcif uznávám, že, pokud jde o poměr »věci o sobě« ke »skutečnosti«, sám Kant kelisal.

Z mé knihy zcela jasně plyne, že pokládám pojem »státu« za pouhou pomůcku právníckého poznávání, arcif nezbytnou. Pro vlast-

ní normativní poznávání jest pojem normového subjektu zbytečným, neboť spadá v jedno s pojmem právního řádu, nebo jest konečně »personifikací« jeho, jak učí K e l s e n v nejnovějším svém díle »Das Problem der Souverenität und die Theorie des Völkerrechtes«. Pomocnou představou jest dále též poměr mezi normovým subjektem a normou, pokud si jej představujeme jako subjekt, který to, co v normě jest obsaženo jako povinované, c h c e. Podotýkám ve svém spise výslovně, že nelze si vztah mezi normovým subjektem a normovým souborem představovati kausálně, t. j. normový subjekt jako příčinu a normu jako účinek jeho (str. 176). Pravím-li tedy na jiném místě (str. 92), pojednávaje o p r a m e n e c h právních, že normy »p r ý š t í« ze státu, pak každý musí rozuměti, co tím má býti řečeno. Než Kallab vidí i v tom »patrný rozpor«: »bud' normy »prýští« ze státu, a fakt, že tomu tak jest, mohu zjistiti na základě pozitivního právního řádu, nebo je stát jen logickou pomůckou a vztah mezi ním a normou není »prýštěním«, nýbrž logickou konstrukcí. Obojí nemůže vedle sebe platiti, leda ovšem pěstujeme-li jednou vědu exaktní, po druhé vědu empirickou. Jak však mohlo u auktora kapacity Weyrovy dojíti v metodologickém spise k tomuto přemetu z jedné roviny do druhé?« (str. 127). Řekl jsem již shora, že neuznávám žádné »empirické« právní vědy (na rozdíl od exaktní, která by se zabývala normami s »konvenčním« obsahem) a přemet, jehož jsem se dopustil, není větší než přemet toho, kdo »jedním dechem« tvrdí, že pojem »právní osobnosti« jest abstraktum, jež dlužno rozlišovati od biologické jednotky »člověk«, na niž právní řády připínají tuto osobnost, a druhým dechem pak praví, že dle československého právního řádu jest pana A (tedy patrně biologickou jednotku) považovati za právní osobnost. A nenahlížím, proč bych »jedním dechem« nemohl tvrditi, že československá republika jest s t á t e m a že stát dlužno si normativně (a contr. sociologicky, politicky atd.) představovati jako abstraktní jednotku (normový subjekt a subjekt povinnosti). Či jest skutečně nezadatelnou výsadou právní filosofie, že její věty musí býti absolutně nepotřebny pro právní dogmatiku a praxi a že potřebnosti jejich docílití lze toliko nepřipustnými methodologickými přemety? —

Dosavadní mé vývody neměly snad ukázati bezvadnost mého spisu, nýbrž bránily se jen proti supposici mého kritika, že možné a velice pravděpodobné (arcit i odpustitelné) jeho vady byly vyvolány »nedomyšlením« problémů, o kterých jedním, přehlédnutím, pozapomenutím a pod. Můj kritik označuje můj spis (nepřímo) za »ukvapený« a nechává jej platit toliko za »první pokus«. Můj kritik dohře ví, že kniha má n e n í »prvním pokusem« v obyčejném slova smyslu, poněvadž po více než 15leté literární činnosti nedělají se »první pokusy« a zejména se nepublikují. Ví, jak to bylo míněno: jako zdvořilostní forma odmítnutí spisu. Co se týče však oné »ukvapenosti«, doznávám, že pro spisovatele druhu Kallabova může po studiu mého spisu vzniknouti dojem »ukvapenosti«, která zde znamená asi toliko jako »jednostrannost«. K žádné jiné vlastnosti se tak

otevřeně nepřiznávám, jako k této, a jedinou mou útěchou jest, že se o ni dělím s jinými spisovateli, ne zrovna nejhoršími. Tato jednostrannost jeví se především ve výběru literatury, kterou pěstují a a vynesla mně výtku ne neoprávněnou, že jsem ji ignoroval. Studium spisů, jejichž autoři zastávají filosofická stanoviska mně protichůdná nebo u nichž vůbec žádného jasného stanoviska nemohu postřehnouti a zejména takových, kteří užívají se zálibou jistých obrátů, při nichž při nejlepší vůli nic jasného si nemohu mysliti, způsobuje mi přímo fysickou bolest. To platí na př. o mnohých autorech t. zv. marburské školy, která je mně jinak velice blízká. V dřívějších letech přemohl jsem onu bolest a prokousal se až na konec spisu, dnes jsem pohodlnější a odložím jej ihned, jakmile ji pocítím. Pcdporuje mne v této pohodlnosti zkušenost, nabytá během doby, že skutečný výtěžek ze studia podobných spisů — kromě povšechného pocitu spokojenosti, že jsem je přečetl a přesvědčil se, že v nich nic není — je pranepatrný a s vynaloženou prací a časem v rozhodném nepochopitelném poměru. Proto pěstuji — u srovnání s jinými učenci — více prosté přemýšlení o problémech, které mne zajímají, a myslím, že z času, jež jsem věnoval na svůj spis, rozhodně větší část byla věnována tomuto přemýšlení než četbě, čímž arcit opět liším se od většiny vědeckých spisovatelů, z nichž mnozí imponují, třeba ne právě silou samostatného úsudku, ale za to rozsáhlou sečtělostí, kterou zpravidla neopomenou ve svých citátech postaviti čtenáři okázale na obdiv. Nemohu však opět tvrditi, že bych četl málo, poněvadž jest mým zvykem, opět a opět vraceti se k zamilovaným svým autorům a shledávám při tom, že každá obnovená četba se mi zpravidla dobře vyplatí. Něco podobného nemohou ovšem pěstovati ti, kdož hledí si více rozsáhlosti své sečtělosti než její intensity.

Ačkoliv jsme si — můj kritik a já — svou společnou zálibou pro filosofické problémy velice blízcí a zpřízněni, přece se následkem mé jednostrannosti na druhé straně velmi rozcházejíme. Nebylo by lehkou věcí stručně a výstižně charakterisovati filosofický směr Kallabův z dosavadních jeho prací. Bez výhrady nepřidává se ani k tomu, ani k onomu. Za to v mnohém nachází pravdy a správnosti. Nevím, je-li přesvědčeným Kantovcem. Tuším z jeho kritiky, že sympathisuje s t. zv. novokantovským směrem, nemohu však přesně určit, do jaké míry. Vedle toho nezatrácuje ani autory, kteří jsou pravým opakem všeho kantovství, na př. K o h l e r a, jehož filosofii prohlašuje za »plodnou« (viz str. 54 mého spisu). Ani p r a g m a t i c k é filosofii není úplně dalek, jak dokazují některé poznámky v kritice mého spisu (na př., že nemůžeme pokládati l o g i c k y s p r á v n é konstrukce za vědecký zisk, když selhávají právě tam, kde jich jako nástrojů poznání chceme použiti). Ba nejnověji i v methodicky chaotickém díle C h a l u p n é h o shledával mnoho chvályhodného, ač ani tato chvála, ani známá jeho noblessa a jemnost, kde jde o výtky, neušetřila jej útoků tohoto neurvalého spisovatele. Můj kritik je celým svým založením e k l e k t i k e m. Není z těch, kdož by v sobě cítili povolání

a chuť, sestrojiti novou a samostatnou soustavu myšlenkovou, ať dobrou či špatnou, důslednou či nedůslednou. Z jeho péra nevyjde nikdy nic ukvapeného, ale jsem též přesvědčen, že nikdy nenapíše samostatnou a vlastní soustavu filosofie právní. Neboť ta nepořizuje se tak, že neukvapeně nejprve shlédneme pokud možná všechny dosavadní soustavy, abychom z nich vybrali nejlepší kusy a z tohoto stavebního materiálu sestrojili vlastní stavbu, nýbrž odhodlaným činem, jehož nutnost prýští z vnitřní naší povahy. Nepopíratelným nedostatkem takovéto povahy jest jistá netrpělivost u srovnání s láskyplnou oddaností eklektika, když jde o ono ohledávání cizích myšlenkových budov. Oba druhy spisovatelů musí mít každá věda, má-li činit pokroky, a není třeba, aby jeden druhým opovrhoval a vzniklo nepřátelství mezi nimi. Proto ani já, ač cítím, že polemika mého kritika proti mému spisu jest sice velmi suavis in forma, avšak fortis in re, nepociťuji žádné hořkosti proti němu, nýbrž těším se, že našel se konečně v české literatuře právnické muž, který ji registroval s onou důkladností a vážností, jak toho, tuším, zasluhuje. Při tom není ani v první řadě rozhodným, je-li výsledek příznivý nebo nepříznivý pro knihu. Není psána bezprostředně a výlučně pro dnešek a nerozhodne o ní s konečnou platností ani soudobý kritik ani soudobá nějaká učená Akademie, jejímž hlavním účelem jest, aby konservovala a registrovala dosavadní výsledky vědecké práce, nikoliv aby uznávala nové (udílením cen a premii). —

Jsem čtenáři dlužen ještě odpověď na otázku, proč vlastně nadepsal jsem toto své pojednání »Česká filosofie právní«. Mám totiž za to, že jsem svým dílem napsal skutečně českou filosofii právní, ne proto, že pochází od autora, jenž rodem jest Čechem, a vzdor tomu, že autor, ač základní myšlenku své soustavy pojal svého času zcela samostatně, avšak hodně neuvědoměle, naznačiv ji ve svých dřívějších pracích velmi nedokonale, místy přímo naivně, v podrobnostech silně závislým jest na cizím vzoru, Němci. Že nejdůležitější mé poznatky jsou svou mravní povahou typicky české, nenaznačil jsem ve svém spise, očekávaje, že objev ten učiní kritika. Učiní jej zajisté v budoucnosti (o tom nepochybuji), dosud jej však neučinila. Ani Kallab ne, a to proto, že ony výsledky mé práce, kterých si nejvíc cením, vůbec neuznává, nýbrž hledá je v »objevu«, jež jsem prý učinil »nevědomky«. Nelze si představití krvavější ironie osudu než té, že můj kritik míní, že jsem »prvním«, jenž proti individualistické exaktní právovědě staví exaktní právovědu kolektivistickou. »Kdežto totiž dosav a d ní zastanci přirozeného práva, Stammlera k nim počítaje, se snažili konstruovati apriorní normy exaktní na předpokladu individuálních, na celku nezávislých práv, jest Weyr — bohužel nevědomky — na nejlepší cestě konstruovati apriorní normy na předpokladu zániku individua v celku« (str. 133). Jsem tedy skutečně novým zastancem přirozeného práva? Že něco podobného bude o mně tvrzeno (ke všem

ostatním tvrzením, která se dosud v české literatuře právnické o mně vyskytla), vskutku nejméně jsem se nadál. Není vědeckého objevu, který by byl učiněn méně »nevědomky« než ten, který jsem učinil. Byl totiž učiněn tak nevědomky, že ani nyní, kdy se o něm dodatečně dozvídám z polemiky svého kritika, nedovedu si jasně představit, v čem vlastně spočívá! Tolik mi však rozumím, že mohu prohlásiti toto: Jestliže jsou některé objevy právní filosofie toho druhu, že o nich platí, co jsem shora naznačil lidovým výrazem, že »se z nich nestřílí« (i. e. do dosavadní právní dogmatiky), pak platí to vrchovatou mírou o mém objevu. A zdá se, že jsem jej učinil proto »nevědomky«, poněvadž mně šlo vědomě o něco zcela jiného: o vážnou střelbu do tábora panující právní dogmatiky. A že jsem svou teorií skutečně a vážně vystřelil, toho dukazem jest zřejmý neklid v nepřátelském táboře jakož i zřetelná palba, kterou sám zahájil v odpověď na můj (a Kelsenův) útok. Kdybych byl hned na počátku do něj jasně a zřetelně volal: Lidíčky, nelekejte se, vždyť jde mně pouze o »konstrukci apriorní normy na předpokladu zániku individua v celku« na rozdíl od dosavadního předpokladu »individuálních, na celku nezávislých práv«, zajisté nikdo by se tam nebyl hnul a mohl bych (jako všichni ostatní právní filosofové) klidně a bez vyrušování filosofovatí dále, neboť páni by si řekli: »Snesli jsme Stammlera s jeho předpokladem individuálních, na celku nezávislých práv, sneseme i Weyra s jeho předpokladem zániku individua v celku. Ať si filosofojí jak chtějí, jen když nás nebudou rušiti v našich vlastních učených meditacích o veřejném a soukromém právu, o konstitutivních a deklaratorních aktech a pod.« Právní filosofové jako Stammler a Kallab nikdy proto nemusí se obávatí nějakého nepřátelství se strany právních dogmatiků, pokud se bedlivě vystříhají všech »přemetů« z noetiky do exaktní vědy a z této do empirické. Toho jsem neučinil ani já ani Kelsen a odtud ona živá odezva z tábora právních dogmatiků. Arciť: nevýhodu porušeného klidu filosofického vyváží nám na druhé straně jiné výhody, nikoliv nepatrné: vyšedše z názoru, že právní noetika či exaktní věda právní, nebo zkrátka methodologie musí míti, má-li býti životná, nějaký vliv na způsob, jak pracuje, pokud se týče má pracovatí právní dogmatika, spatřujeme, že skutečně tento vliv počíná se jeviti. Vedle urputných odpůrců naší theorie množí se v poslední době počet stejně urputných přívrženců a to z řad právních dogmatiků. Děláme zkrátka »školu« mezi právními dogmatiky, což se nikdy nestane právním filosofům, kteří bez »přemetů« zůstávají ve svém vzduchoprázdném prostoru, o němž se domnívají, že musí zůstatí hermeticky oddělen od prostoru, v němž pohybuje se právní dogmatika. Mají svůj pojem »státu«, »právního řádu«, »normy« atd. a nechávají právní dogmatice její pojmy těchto slov. Co platí o oněch, neplatí — podle jejich soudu — o těchto, a všeliké sblížení obou sfér může se státi jen pomocí nedůsledného přemetu z jedné do druhé. Panuje

tudíž mezi oběma tábory trvalé přátelství, které arcitf nabývá povahy naprostého vzájemného desinteressementu a dá se tudíž vyjádřit větou: Hanc veniam damus petimusque vicissim. Jen tak dá se vysvětliti nepopíratelná skutečnost, že právně filosofické spisy a pojednání, ač neustále se množí, nemají nejmenšího vlivu na právní dogmatiku. K nim musím přičísti i práce Kalabovy, neboť bohužel i můj kritik podporuje právní dogmatiku v mylné domněnce, že o vědecké výtěžky mé theorie hrubě nemusí se starati. V tom spatřuji jediný, ale velmi škodlivý vliv, který bude jeho kritika míti na konečnou očistu dnešní naší české literatury dogmatické. Zdrží ji, poněvadž mnohý právní dogmatik, jenž pro svou nevinnost ve věcech filosofických soustavu novou nemůže sic poraziti, ale dobře vycítil (lépe než můj kritik), že se zde stalo něco velice závažného a pro dosavadní pohodlný způsob pěstování právní dogmatiky velmi nepříjemného, řekne si nyní prostě: »Hle, nemohu sice vlastními prostředky posoudit a vyvrátit, co zde bylo proti našim starým a milým představám předneseno, ale vyvstal muž, jenž věci nesporně rozumí a jest povolán ji posouditi a praví nám, že útok na nás umožněn byl toliko nedůslednými přemety útočnickovými a je tudíž jalový. Zůstane tedy, chvála Bohu, vše při starém.«

Příznávám se, že u muže filosoficky tak vzdělaného a zajisté i v t. zv. odborné (t. j. dogmatické) literatuře právnické sečtělého jako jest můj kritik, nejvíce mne překvapilo, že ve své kritice ani slůvkem nedotýká se ubohosti její, měříme-li ji jen poněkud přísnějším měřítkem vskutku vědeckým, ba zdá se dokonce, že vše nalézá v nejlepším pořádku. Tento dojem mám, když čtu na př. na str. 133., že prý »nevím, že objevil jsem Ameriku a oblouzen svým vzorem Kelsenem, vidím zisk, jež právní vědě přináším, zcela jinde. Vidím jej prý v tom, že škrtnutím péra řeším staré spory právnické (na př. o rozdíl mezi kogentním a dispositivním předpisem, mezi různými formami viny, spory o pojem subjektivního práva, spory o rozdíl mezi materiálním a formálním právem, spory o pojem právní osoby, o rozdíl mezi soukromým a veřejným právem, na jehož odstranění si (jako Kelsen) nejvíce zakládám. Přehlížím, že tento rozdíl, jako ostatně celá řada dalších rozdílů, jež v závěru svého spisu zamítám, i rozdíly, jež jsou základem hořejších sporů, mně mizí jen proto a potud, pokud konstruuji exaktní vědu právní. Tu ovšem by bylo prý pošetilo tyto rozdíly hledati, poněvadž tu jde o rozdíly v empirickém obsahu norem, jež při exaktním uvažování vědomě a úmyslně pomijíme. Proto pokládá tyto mé objevy, totiž negativní stanovisko, jež zaujímám k základním sporům právním, za pouhou petitio principii. Řeknu-li, v právní normě mně nejde o obsah normy, nýbrž jen o možnosti myšlení, jež formou normativního myšlení jsou mi dány, není třeba o bšírněho důkazu o tom, že v právní vědě takto pojaté mi zmizí všechny rozdíly, jež činíme mezi normami co do jich obsahu. Jakmile však ze vzduchoprázdných sfér exaktních věd sestoupíme na půdu

skutečného lidského snažení a toužení, do viru oněch různotvárných a stále se měnících představ o tom, co »býti má« a jakmile tuto materii chceme myšlenkově ovládnouti, neobejdeme se bez jejího členění«.

Kdybych měl svému kritikovi dokázat, jak velice se mýlí, bylo by nutno, abych zde uvedl na několika tisíci stránkách ukázky, jakým způsobem naše literatura podobné spory řeší a kterak přes bibliotheky, které svými literárními pracemi vyplňuje, nikdy k žádnému konci nedospívá, poskytujíc takto jedinečně žalostný pohled. Musel bych mu uvést, jak ze spisovatelů, kteří na př. řeší rozdíl mezi t. zv. soukromoprávní a veřejnoprávní osobností, jeden dokazuje své tvrzení povšechnými logickými konstrukcemi, druhý má za to, že třeba se dotázati zákonodárce, poněvadž jemu přísluší svrchovanost v těchto věcech a vůbec vědecké rozpory dají se vysvětliti toliko větší a menší znalostí zákonů u odpůrců, třetí opět bere na potaz judikaturu a ověřuje jí správnost či nesprávnost theoretických pouček, čtvrtý konečně tvrdí, že bez podrobných historických, ne-li přímo praehistorických studií práva a sociálního života vůbec podobné spory s konečnou platností nedají se řešiti. Rozumí se, že všichni navzájem proti sobě polemisují a svými literárními plody naplňují knihovny, co zatím Kallabova exaktní právní věda a filosofie hledí si svého. A je vlastně víře nepodobno, že žádný z oněch četných právních dogmatiků, kteří vášnivě potírali, potírají a dlouho ještě budou potíratí mou a Kelsenovu theorii, neuvědomil si Kallabův tak nesmírně jednoduchý výklad celé věci a následkem toho nezařídil se proti nám stejně jako proti ostatním právním filosofům, t. j. nechal nás prostě být. Totéž platí o četných přívržencích naší školy, kteří by museli býti neuvěřitelně prostoduší, kdyby pravou podstatu našeho učení nebyli prohlédli, když přece jak oni tak tito ihned postřehli a postřehnou, že s obvyklými výtežky panující právní filosofie pranic nelze poříditi v právní dogmatice. Mám tudíž za to, že zde přece někde musí býti háček. Snad v tom, že ona Kallabova exaktní věda právní nedá se tak beze všeho odloučit od »empirické«, že nelze tvrdit, že ona stanoví své methodologické poučky jen z pouhé kratochvile a že neplatí, jakmile »konvenční« obsah norem vyměníme »empirickým« a že tedy je přece jistý rozdíl mezi způsobem argumentace, kterým dospívá právník k rozdílu mezi veřejnoprávním a soukromoprávním poměrem a geometriku ku třídění koček podle barvy srsti a pod. Myslím, že ve věci nemůže být rozhodné, jak nazýváme onu disciplínu, která »empirické« právní vědě předpisuje methodu, jak sestřiovati pojmy, jež slouží k ovládnutí obsahu norem, zda právní filosofii (ve smyslu formálním) nebo »methodologií« či »exaktní vědou« nebo jinak.

Ukázal jsem též ve svém spise (jakož i na jiných místech), kterak ono bezplánovité, nevědecké a nedůsledné členění, jež v

právní vědě nastává, jakmile »sestoupí na půdu skutečného lidského snažení a toužení, do víru oněch různotvárných... atd.«, má velice závažné praktické a mravní důsledky. Jejich škodlivost instinktivně, snad přímo »nevědomky« cítit jsem, když ve svém prvním spise (»Příspěvky k theorii nucených svazků«) a v pojednání »Zum Problem eines einheitlichen Rechtssystems« (v Archiv f. öffentl. Recht, 1908) učinil jsem rozhodný útok na obvyklý dualismus mezi právem veřejným a soukromým. Nic mne nemate, že můj kritik nyní útok ten zlehčuje. Neboť ačkoliv jinak moji dosavadní protivníci v této kardinální otázce mé theorie nedají se co do své vědecké potence ani z daleka srovnati s váhou osobnosti Kallabovy, přece právě zde jsou si úplně stejní. Objevuje se tatáž povrchnost a naivnost argumentace, když chtějí čtenáři namluvíti, že právní dogmatik, třídě podle obvyklých schemat a hledisk právní poměry jednak mezi koordinovanými subjekty, jednak mezi nadřízenými a podřízenými, jest si vědom, že nečiní nic jiného než by činili geometři a přírodovědci (kdyby se našli dosti prostoduší!), třídíce kruhy podle toho, jsou-li na papíře znázorněny modrou neb černou tužkou a zvířata podle barvy jejich srsti. Jsem nucen opakovati zde, co již tolikrát a vždy marně bylo řečeno: právní dogmatika vyvozuje z onoho třídění normativně závažné důsledky, které jsou chybné, protože ono třídění není normativně relevantní, kdežto oni geometři a přírodovědci přes veškerou prostoduchost, kterou u nich dlužno předpokládat, kdyby se podobného třídění svého předmětu dopustili, přece by asi sotva vyvozovali z něj methodicky nepřipustných důsledků! Žádné ohledy na »skutečné lidské snažení a toužení a vír různotvárných a stále se měnících představ« (kdo by nepostřehl i v této frázi politováníhodnou obdobu Kallabovy argumentace se způsobem útoků oněch bodrých mužů z praxe, kteří mně vytrvale vytýkají, že se svými »apriorními« a »vzduchoprázdnými« konstrukcemi neběru náležitý ohled na »potřeby skutečného života právního«?) nemohou ospravedlniti methodický poklesek, který nad to stává se i mravně osudným. Neboť on to jest, který ždánlivým vědeckým pláštikem zakrývá nastolení brutální moci v čistém ovzduší normativním. Odstranění oné kategorie »moci«, která normativnímu myšlení není jen cizí, nýbrž i přímo nepřátelská, z theorie právní jest tedy činem, na němž si já a Kelsen skutečně nadmíru zakládáme a nikoliv v poslední řadě proto, že čin ten má též velmi důležité praktické a mravní důsledky. O nich dočísti se musí laskavý čtenář v mém spisu, poněvadž v Kallabově kritice nečiní se o nich zmínka. A pro tyto důsledky, které projeví se ihned v praktické politice a právní praxi, jakmile theorie zvítězí, jsem oprávněn nazývati svou právní filosofii českou, poněvadž se domnívám, že právě ony hoví české duši a povaze, kdežto opak jejich, prýšticí z panující theorie, která nikterak náhodou jest německá, hoví typu německé povahy, vypěstovanému v tomto a předcházejícím století. A proto snáším a snesu klidně obligátní výtky vědeckého ger-

*horo
ma
a s...
}*

manofilství, kterých se mi s jistých stran (svého kritika zde vyjímám) dostává, ja si vědom, že ze všech českých spisovatelů právnických nejdůkladněji jsem se odklonil od německého typu pojetí práva, uznávaje však také s jiné strany otevřeně, že, pokud mohu posouditi, v oboru filosofie a právní vědy německý národ dokázal v posledních stoletích více než kterýkoli jiný, a přenechávám svým odpůrcům z tábora české dogmatiky právní, aby své lpění na v ě c i, t. j. na německém pojetí práva, které osvědčují svými útoky na pojetí mé, vyvážili na druhé straně — změnou f o r m y, t. j. na rozdíl od svých předválečných zvyků četli, citovali a opisovali nyní místo německých autorů autory francouzské, anglické a jiné. Neboť nemohu bohužel tvrditi, že by český národ právě ve v ě d ě p r á v n í byl dosud osvědčil nějakou pozoruhodnější originalitu, jak učinil v jiných oborech (na př. v hudbě), ba naopak nedostatek její je tak veliký, že si není ani vědom, jaké vzory napodobuje a že se domnívá, že změnou pouhé vnější f o r m y (na př. způsobu citování) změnil též v ě c, a za tohoto stavu věci jest arcíř pochopitelný povyk, jež způsobí ten, kdo skutečně chce změnit věc, (což jest ovšem pokusem nepoměrně obtížnějším než změna pouhé formy), jakož i obecná nedůvěra, kterou jej kolegové uvítají.

Má filosofie právní, jak vyložil jsem ji ve svém spise, jest ryze f o r m á l n í v onom smyslu, jak jsem jej tam blíže vyložil. Přece má však nadmíru závažné důsledky pro p r a x i. Vycházím při ni od ně m e c k é filosofie Kantovy a docházím ve svých důsledcích, jak se domnívám, k typicky č e s k é m u (slovanskému) pojetí práva. Přiznávám se, že při první koncepci filosofického základu mé theorie nebyl jsem si těchto důsledků vůbec vědom. Proto mne samého nejvíce překvapily a potěšily. Nyní arcíř přichází můj kritik a míní, že zde jde o praobyčejnou petitio principii. V té by arcíř nevězelo nic českého ani německého, nýbrž, poněvadž byla učiněna nevědomky, dosti hrubá a běžná logická chyba. Mé a Kelsenovy podrobnější vývody zdají se ovšem tomuto tvrzení odporovati, neboť předvedli jsme dosud již celou řadu speciálních ukázek, z nichž nesporně vyplývá, jak důležité n o r m a t i v n í následky má naše theorie. Připomínám jen normativní důsledky přesného (a správného) rozlišení státu jako normového a povinnostního subjektu, kritiku t. zv. volných správních aktů, které prý čerpají »aus sich selber« (O. Mayer) svou právní relevanci, kritiku známé theorie o nouzovém právu státu, konstrukci pojmu práva mezinárodního, poměr státu k církvím, zejména katolické a pod. Všecky tyto a jiné problémy, které dosud jen chaoticky, t. j. bez veškeré jednotné metody a proto neuspokojivě byly odbornou literaturou řešeny, řeší naše theorie jinak a to jednotně, (z oné hlavní a zásadní myšlenky její, o níž shora mluvím) a učinila to tak, že našim odpůrcům nijak nepodařilo se vyrátiti nás jen přibližně stejně pádnými logickými důvody, leda že bychom poukazy na »potřeby skutečného života právního« a podobné fráze prohlásili za korunu všech vědeckých argu-

mentů. A vše to že by se nám bylo podařilo stanovením oné pouhé petitio principii? Kdyby tomu tak bylo, pak byla by naše petitio principii neplodnější logickou chybou, které kdy někdo ve světě vědeckém se dopustil!

Významu své theorie a svého spisu (přes veškeré slabiny, jež snad skutečně má; o některých dokonce vím, ale neprozradím je, když jich ani můj kritik neprozradil) jsem si arcí plně vědom jako každý autor, který to myslí se svým spisem vážně a kterému výsledky bádání přirostly k srdci, na rozdíl od mnohých autorů, o nichž totéž právem tvrditi nelze, poněvadž mnohdy význam jejich publikací spočívá toliko v jistých osobních účelech, takže po dosažení účelu, pro který byly sepsány (na př. habilitace nebo povšechný postup akademický), vlastní duševní otcové na dalším osudu svých ubohých dítek nemají valného zájmu a klidně nechají je zakrtněti, jak dokazují četné nedokončené spisy v naší a jiných vědeckých literaturách právnických. Kormutlivý tento zjev vlastním autorem před dokončením opuštěných literárních dítek, nelze poctivě vykládati přemrštěnou obavou autorů před »ukvapením«, ačkoliv mnozí z nich právě tento důvod uvádějí, aby si — velmi lacině a pohodlně — získali u prostoduché vědecké veřejnosti pověst obzvláštní důkladnosti, pro kterou ani normální lidský život není dost dlouhý. Tito autorové významávají se zpravidla též obzvláštní s k r o m n o s t í a pozastavují se nad těmi, kdož ji ve stejné míře nemají. Mezi tyto neskromné autory patřím i já, a vím dobře, že tato má vlastnost jest jedním z hlavních důvodů antipatií, které jsem si u mnohých pánů kolegů získal.

Plný význam mé theorie, ve kterou přes opačné mínění mého kritika pevně věřím, ukáže se arcí teprve v budoucnosti a myslím, že je poměrně dost daleká, takže se jej asi sotva dožiji. Než přece již nyní ukazují se slibné počátky. Nemyslím při tom ani na ojedinělé případy, ve kterých vlastní moji vědečtí vrstevníci uznávají bez obalu její správnost, nýbrž na onu generaci právníků, která přijde po nás. A tu nemohu se dost vynadiviti vlídnému osudu, který způsobil, že i onen »skutečný život právní«, na nějž prý má theorie tak malý ohled bere, jako nějakým divem pozměnil se ve prospěch mého theoretického učení. Politický převrat roku 1918 umožnil mně totiž, že mohu na příští generaci právnickou působit bezprostředně a mnohem mocněji, než by se mohlo státi pouhou literární působností. Nebýti tohoto převratu, jenž v zápětí měl zřízení druhé české university, sotva bych asi kdy byl dosáhl této možnosti. A zkoumám-li nestranně (pokud o »nestrannosti« může býti řeči ve věci, která se tak bezprostředně dotýká celé mé osobnosti!) způsob, kterak působí má theorie na mladé mozky nových adeptů české vědy právní, nezkažené starými zakořeněnými předsudky, kteří nad to mohou ji uznati, aniž by měli nepříjemný pocit, že by uznáním tímto své vlastní znamenitosti něco zadali, pak mohu býti úplně spokojen. Tento blahý způsob spokojenosti smiřuje mne s nedostatkem uznání

u svých bezprostředních vědeckých vrstevníků. Uvidíme tedy, kdo na konec vyhraje.

Když mně kritika Kallabova dala již příležitost — nikoliv nevítanou — vyjádřiti se o mnohém, co souvisí s mým učením a podstatou mé vědecké osobnosti, nebude mně snad zaslíváno, když dotknu se zde ještě jedné věci, t. j. mého poměru ke Kelsenovi. Kallab nazývá Kelsena opět mým »vzorem« a praví na str. 134., že se jej »úzkostlivě držím«. Budiž. Když roku 1908 vydal jsem svůj první spis a téhož roku uveřejnil pojednání »Zum Problem eines einheitlichen Rechtssystems«, neočekával jsem ve své tehdejší nezkušenosti, že písemnictví české a německé tak jednovorně buďte mé názory tam projevené ignorovati. Teprve r. 1912 dostala se mně do rukou kniha Kelsenova »Hauptprobleme der Staatsrechtslehre«, vyšlá rok před tím (1911), jejíž četba způsobila mně tak silné překvapení a milé uspokojení, že asi málo který právnický autor je zažil. Ani Kelsen neznal mého německého pojednání. Věděl jsem nyní, že nejsem úplně sám a že našel se duch mému vlastnímu způsobu myšlení ve všem tak stejnorodý. Kelsenovu knihu nebylo možno tak beze všeho ignorovati, a nastala tedy nejen v německé vědě živá — z počátku, jak se samou sebou rozumí, nevlídná — reakce, nýbrž i naše domácí věda, která ceteris paribus přikládala cizojazyčným literárním zjevům povždy větší význam než domácím, začla se ve svém skromném rámci zabývatí Kelsenem a tím též mnou. Jakmile nebylo již možno — jako z počátku — prohlásiti celou věc za pouhý nesmysl, dalo se očekávatí, že u nás vznikne otázka priority. A tu opět nebylo nic přirozenější, než že ti, kdož z počátku na celou tuto teorii pohlíželi jako na nesmysl, spojenými silami budou nyní snažiti se stlačiti můj podíl na ní na míru nejmenší a zachovati tím priority Kelsenovu na onen původní nesmysl.

Nekladu na otázku vědecké priority vůbec velkou váhu a proto nestojí mne mnoho sebezapření prohlásiti toto: Základní myšlenku normativní theorie pojal jsem sice nesporně dříve než Kelsen a tudíž zcela samostatně, ale je velmi veliký rozdíl v tom, kterak jsem ji pojal já a kterak Kelsen. U mně bylo toto původní pojetí (r. 1908) zcela neuvědomělé, nejasné a namnoze neurčitě, kdežto u Kelsena vystupuje se vši žádoucí jasností, určitostí a přesvědčivostí. Ve vědě pak nepřísluší prioritě tomu, kdo první pojal nějakou důležitou myšlenku a ideu, avšak neuvědoměle a nedokonale, nýbrž tomu, kdo ji — třeba později — poprvé zcela jasně a se všemi důsledky vyslovil a odůvodnil. Jeho jest pokládati za pravého jejího tvůrce a původce.

Kelsen jest podle mého mínění ve světovém písemnictví právnickém zjevem zcela ojedinělým svou genialitou. Zjevy takové vyskytují se ve vědách jen zcela sporadicky během několika století. Proto pro toho, kdo jako já ve vědě hájí stanovisko přísné

aristokratické — na rozdíl od počítaných nivelisujících směrů dneška —, přísluší mu pozornost souměrná jeho významu. Naprosto nemohu proto souhlasiti s Kallabem, který mně na konci své kritiky (str. 134) radí, abych »i jiným pokusům o prohloubení právní methodologie věnoval a s poň stejnou pozornost« jako Kelsenovi. Miním totiž, že ani desateronásobná pozornost, věnovaná Kelsenovi u srovnání s jinými právními filosofy (žádného nevyjímaje), nedocenila by ještě spravedlivě jeho významu. Jsem si arcíť vědom, že i tento můj názor prýští z mé »jednostrannosti«, kterou uznávám a nijak nepopírám. —

A když jsem již pojednáni toto, obsahu naveskrz vážného, žertovně zahájil, budiž mi dovoleno, abych je žertovně i skončil: Vzpomínám činitele, který zajisté s vřelým zadostučiněním uvítal některé partie recense mého kritika. Jest to naše slavná Akademie věd a umění. Byly-li dříve vlastní důvody jejího odmítavého stanoviska k mému spisu (viz Úvod k němu) v jakousi roušku vznešeného tajemství zahaleny, je nyní věc nejen pro nás, nýbrž i pro ni jasná: na ukvapené pokusy ceny se neudílejí, je dost, když učená společnost je ochotna je uveřejniti. Ostatně i kdyby ani nešlo o ukvapený pokus, jenž zdá se býti nad to stížen nedostatečnou znalostí literatury, nehodil by se můj spis ke korunování. Neboť učené společnosti jsou v podstatě konservátory a registrátory vědecké práce, málo kdy bývají průkopníky nových směrů. Eskontovati cenami jejich případný úspěch v budoucnosti není jejich záležitostí, neboť nikdo nemůže věděti, jak věc dopadne. Neváhám proto prohlásiti, že jsem osvědčil značnou míru prostoduchosti, když domníval jsem se, ucházeje se svým spisem o cenu, že mohla by mně po případě býti udělena. Po druhé to neučiním.

O československý občanský zákoník.

Jaromír Sedláček.

V tak zvaném právu soukromém, t. j. právu upravujícím právní vztahy rodinné a soukromého majetku jednotlivce, je u nás, podobně jako v jiných oborech práva, dualismus: v zemích starých platí občanský zákoník rakouský z roku 1811 se všemi pozdějšími změnami, na Slovensku a Podkapatské Rusi platí zvykové právo býv. král. Uherského s několika specialními zákony, z nichž nejdůležitější jsou ony upravující právo rodinné a dědické. Je přirozeno, že zvykové právo může s úspěchem býti používáno jen těmi, kdož znají zvyky kraje, tedy osobami, které jsou s tím kterým krajem důkladně obeznámeny. Zvykové právo je velmi konservativní a pro osobu, která v tom kraji nevyrostla a neosvojila si dokonale tamní názory, zůstává vždy arcanum. Na Slovensku však působí mnoho českých soudců a v zájmu řádné správy justiční tam působiti musí, poněvadž nemáme dosti spolehlivých soudců slo-